

BETANIA 100 år

En liten minnesskift författad av Maria Lagerman med källor enligt www.gammelbo.se och nya uppgifter från handlingar i Lindesbergs arkiv liksom i Västmanlands arkiv.

”Om dessa väggar kunde tala” känns som ett adekvat uttryck vid ett 100-årsjubileum. 1914 hade inte ens någon i Gammelbo tillgång till bil eller telefon, men ett kapell kunde man bygga sig här på skogen. Till en kostnad av 555 kr, insamlat av människor som var självförsörjande men som regel utan kontanter.

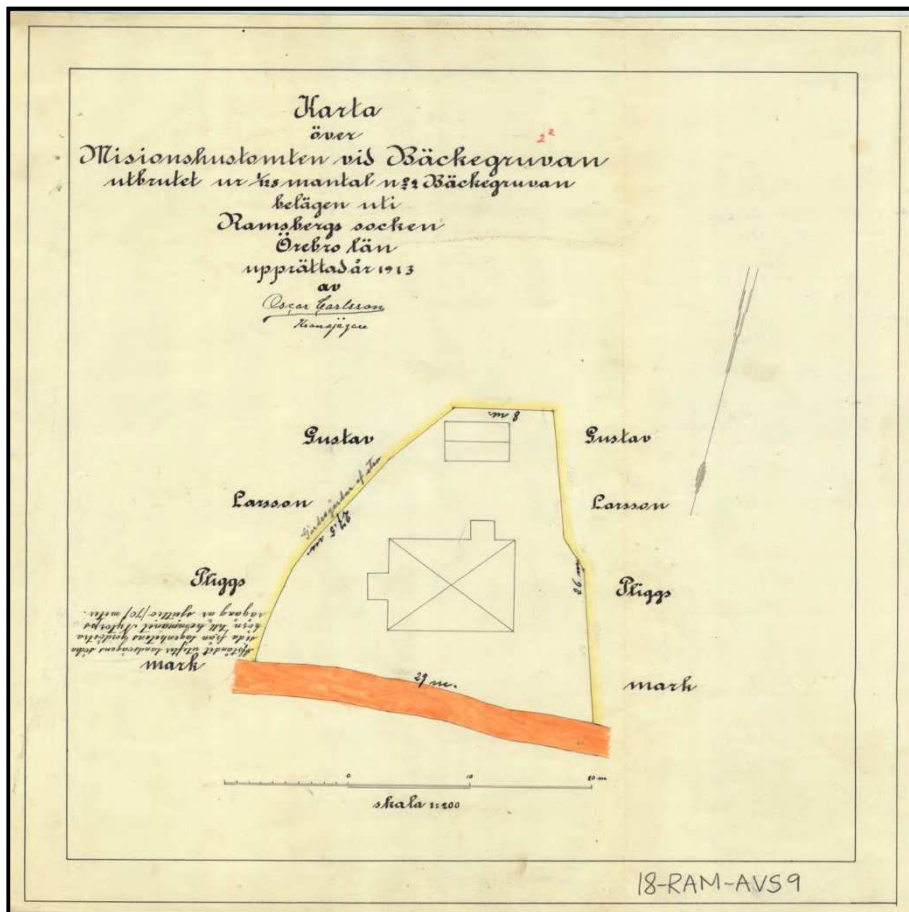
För min egen del började intresset kring församlingen efter en vädjan om hjälp från dåvarande Bergslagsposten som i nov 2006 hade fått ett mail från USA med förfrågningar om Bäckegravans gamla skola i Nytorp från Tiiu Swan. Tidningen undrade om jag kunde ge avsändaren lite uppgifter om byn vilket slutade i en lång brevväxling och vidare forskning kring livet i byn, där naturligtvis församlingen hade stor plats.

Ur Västmanlands distrikts minnesskift 1915. I 1914 års verksamhetsberättelse till distriktet uppger man att kapellet är värt 2 500 kr och att man har en skuld på 700 kr vilken man ber om hjälp till att betala.

Ramsbergs baptistförsamling bildades 1886 av medlemmar från Aspa baptistförsamling, varav 13 döpta bodde runt Bäckegravan enligt 50-årsjubileet minnesskrift. Aspa bf är moderförsamling till Kopparbergs bf, Guldsmidshyttans bf och Lindesbergs bf.

Kapellet invigdes storligen den 4 jan 1914, men köpehandlingarna å 5 kr för tomten skrevs inte under förrän 26 april 1914. Församlingen fick redan i april 1912 tomten som gåva men småningom tog man hjälp av Lindesbergs juridiska byrå för att reglera gåvan. I köpehandling framgår att man köper ett område benämnt Grufstugotomten ”462 kvadratmeter samt gränsande i norr mot Bygdevägen Bäckegravan-Nytorp 29 meter, i väster mot stamhemmanet med en bruten linie om tillhoppa 26 meter, i söder mot stamhemmanet 8 meter samt i syd-öst och öster mot stamhemmanet med en bruten linie tillhoppa 27,5 meter.” Lagfarten dröjde ända till 2 sept 1916.

Gruppbild från 1920-talet, sannolikt 1926. (Från Lindesbergs arkiv)

Den 4 sept. 1932 beslutar man att bygga till kapellet. Medel hade man fått genom en donation av syster Augusta Gustavsson.

Ny orgel köptes 1934, kanske med det stundande 50-årsjubileet i tankarna.

Vid 50-årsjubileet 1936 konstaterar man att under alla åren har 273 personer varit medlemmar i församlingen, 207 personer har döpts och 60 har uteslutits.

Vid församlingens sjuttioårsjubileum 1956 skriver Torgny Brehmer att han: "tecknar gången av några heliga människors vandring genom tiden mot evigheten." Han fortsätter med att gå tillbaka till starten då "urkunderna berättar, att det fanns en liten friförsamling innan baptistförsamlingen bildades. I denna församling fanns det några, som genom att studera Guds ord under bön om Andens ledning kommit till den övertygelsen, att barn-dopet saknade stöd i Skriften. Som de hade hört talas om Gustaf Eriksson och hans framgångsfulla arbete i Aspabygderna, satte de sig i förbindelse med honom." 1886 döpte han 15 personer som utgjorde stommen i den nybildade församlingen. Eriksson framställde frågan till de församlade i Oxgruvan huruvida de ville "tillhöra den Baptistiska församlingen och följa Guds ord till alla delar", därmed var församlingen bildad och en styrelse utsågs, inklusive diakoner.

"Föreståndare för den nya församlingen blev Gustaf Eriksson. Vice blev Per Erik Wikström, Oxgruvan, som även skulle tjäna som diakon. Jämte honom utsågs två andra till diakoner nämligen Johan Erik Pettersson från Grimsjö och Karl Erik Jansson från Rävsnäs. Sekreterare blev Johan August Gustavsson från Oxgruvan och kassaförvaltare blev Anders Eriksson, Sundsängen". I början gick Eriksson alltid till fots, men kunde så småningom genom vänners hjälp köpa sig en häst och en vagn.

Brehmer skriver om August Gustavsson som alltid avslutar sina protokoll med en bön eller en önskan eller båda-dera. "Gud föröka sin Församling med mera tro och kraft! Och en ännu mera innerlig, brinnande kärlek till Herren och varandra beder dess tjänare och sekreterare August Gustavsson" avslutar han årsmötesprotokollet 1887.

"Årsmötet 1897 valde man en söndagsskolföreståndare. Han hette C. Eriksson och var från Bråten. Sekreteraren skriver att Församlingen hade att tillse honom med hjälp i sin uppfostring i detta betydelsefulla arbete."

Ur Västmanlands Söndagsskoleförenings minnesskrift 1923 uppges att en söndagsskola funnits i Gammelbo sen före 1894 men att från 1897 flyttades den till Granhult under ledning av Karl Erik Jansson på Rävsnäs. Verksamheten i Granhult övertogs av en friförsamling 1921, men i Bäckegruvan drevs skolan under ledning av P.E. Vikström dock med Anna Lilja angiven som föreståndare från 1912, i vars hem mötena hölls till dess man fick ett eget "söndagshem" i kapellet.

Söndagsskolkort sannolikt från 1926, dvs samtida med församlingens 40-årsfirande.

Som lärare i skolan omnämnes, förutom Vikström, Karl Erik Jansson, Johan Pettersson, Lovisa Berggren, Anna Lilja, Hanna Berggren, Augusta Berggren, Carles Vikström och Ingrid Sandberg. 1907 hade man 13 barn, 1911 var det 18 barn, 1918 hela 27 barn och 1921 var det 30! Brehmer konstaterar att: Söndagsskoltidningen under många årtionden i Fattigsverige var hemmens enda veckotidning! Den lästes omsorgsfullt av alla i familjen.

Tre grupper Söndagsskolbarn, cirka 1917. Foto från Leif G:son Nygårds bilder. Namnen finns på www.gammelbo.se

Det vittnas på 40-talet om "att det rådde en förunderlig värme och kärlek bland vännerna där uppe i Ramsberg, ett förhållande som i stort sett har varit rådande genom alla åren." Men det kunde förekomma att medlemmar uteslöts på grund av annan uppfattning i läran än den i församlingen vedertagna, konstaterar Brehmer.

Om ett möte heter det - det är fortfarande August Gustavsson, som för protokollet: "Sedan församlingen bildades har den icke mig veterligt haft ett sådant möte." Och jublande segerviss tillägger han: "Den dagen kom djävulen på skam i stort!"

"Ett protokoll berättar om att man tog 25-öres inträde till en söndagsskolfest. I ett protokoll säges det, att man beslutade avlöna en predikant med 15 kr. i månaden!"

”Första gången församlingen tyckte sig ha råd att premiera söndagsskolbarnen var 1895, då det beslutades strax före jul att belöna flitiga barn med var sin bibel på söndagsskolans julfest.” En uppgift som onekligen styrker att man haft söndagsskola en tid redan.

”Enligt Ågren upplevde församlingen sin största tid under detta första kvartssekel 1890, då den räknade 71 medlemmar. Antalet medlemmar vid 25-årsjubileet var 40.”

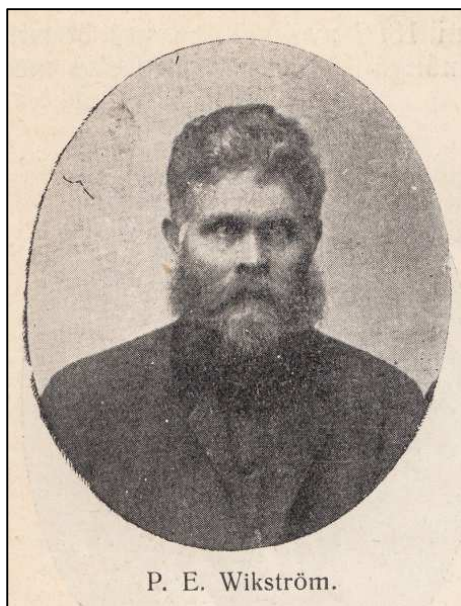
Fram till 1893 tillhörde församlingen Närkes distrikt, men då böt de 50 medlemmarna till Västmanlands distrikt enligt Västmanlands distrikts minnesskift 1915. Ur dess olika årsrapporter framkommer en del statistik. 1909 hade man 34 medlemmar, en ungdomsförening med 22 medlemmar, 2 söndagsskolor med 3 lärare och 34 barn och man samlade in 115:29 kr. 1913, det år kapellet byggdes, hade man 41 medlemmar, varav 2 inflyttade, och ungdomsföreningen hade 29 medlemmar och söndagsskolorna hade ytterligare två barn i verksamheten. De insamlade medlen var 236:82 kr.

Ungdomsföreningen Skogsblomman bildades 26 mars 1904 med en inledning från Wikström om att meningen med en förening är ”att frid, kärlek och enighet skulle alltid vara rådande bland oss såsom förening och kristna”. Medlemsavgiften var då 10 öre per månad. Skogsblomman förde egna räkenskaper fram till 1933.

Innan kapellet byggdes hade man samlats i stugorna till möten. ”Genom välvilja och broderlighet från friförsamlingens sida fick församlingen hava sina möten i den så kallade drängstugan vid Granhult.” Det fortsatte man med långeliga tider.

”En stor fråga kom på tal den 20 april 1912. Då meddelades nämligen, att br. Gustav Larsson, skänkt församlingen en byggnadstomt vid Bäckegruvan.”

P. E. Wikström var föreståndare mellan åren 1900-1915. Om honom står att läsa i Västmanlands minnesskift 1915 att han ”fick stå tillrätta inför prästmannen Tamm på grund av Gustaf Erikssons predikoverksamhet”. Bruksförvaltningen på Granhults bruk hade förbjudit Eriksson att predika på platsen. Wikström uppges ha blivit omvänd redan 1882, men döptes i sjön Glin på natten den 12 juli 1886, innan församlingen bildades och står också som den första att döpas i församlingens dopbok. Där står också att se vilka andra vatten som användes som dopställen, tex Sandtjärn, Norrmogen, Sörmogen osv.

Brehmer: ”När byggnadsfrågan fördes på tal, sedan församlingen hade fått tomt erbjöd han (Wikström) sig att lägga grunden för, hör och häpna, 80 kr! Byggnadsprojektet gick för övrigt löst på 555 kr. utom grunden naturligtvis.”

Frågan är vad som hände med den resepredikantrapport som publicerades i Västmanlands distrikts årsberättelse 1913? Predikanten skriver: "Jag har även besökt Bäckegravan och Skogstorp. Vid ett av mina förra besök var den en sjuk kvinna, som bad mig ordna om att det måtte bli ett kapell i Bäckegravan, där Baptister och Sv. Missionsförbundet kunde bedriva verksamhet. Hon lämnade pänningar till sin måg för nämnda ändamål (1.000 kr.) innan hon dog. Denne person inbjöd P.W. (Paul Waldenström?) och lämnade genom denne nämnda summa till yttre mission. Om Gud välsignar penningen som går åt orätt håll, är icke säkert; och att den person, som lämnade dem åt orätt håll, icke ens får tack, kan nämnda välgörare intyga." Församlingen erhöll i alla fall en distriktskollekt under året till kapellbygget, men summan är okänd.

Brehmer igen: "Invigningen var en stor dag för församlingen. Kapellet invigdes den 4 januari 1914. Riksdagsman Adolf Jansson och pastor Petrus Andersson, Skinnskatteberg, var högtidstalare. Det var riksdagsman Jansson, som i högtidsmötet på eftermiddagen genom bön och åkallan överlämnade kapellet åt Gud för sitt höga och heliga ändamål. Och så hade bygdens baptister äntligen fått tak över huvudet, en samlingspunkt och en utsiktspunkt, ty gudstjänstlokalen är ju bådadera."

Augusta Berggren kan förtälja 1919 att "Herrens nåd har varit stor men än mer hans kärlek, som allt mer och mer har sammanlänkat oss till enhet och allt starkare kärlek till varandra".

Brehmer fortsätter: "1922 började man verksamhet i Ramsberg, d.v.s. i kyrkbyn. Man samlades i en större sal tillhörig vännerna Hilda o. Josef Wikström. 50-årsberättelsen säger, att församlingen vid denna tid bedrev en utomordentligt livlig verksamhet både i Bäckegravan, Granhult och Ramsberg. 1925 bildade vännerna i Ramsberg egen församling, vilken kom att samarbeta med pingstväckelsen. Man beslöt att skänka vännerna - dottern - en nattvardskalk, vilket vittnar om att skilsmässan skedde i den rätta andan! Senare hjälpte modern i någon mån dottern med kapellbygget i Resta."

"Den 4 sept. 1921 skriver Karlsson om, att man talade om i ett församlingsmöte, att låta möta en predikant med bil! 1950 nämns för första gången ett annat modernt åkdon. Då dryftade man nämligen vid ett möte möjligheten av att hyra en buss för en färd till ett möte i Aspa."

"Förhållandet till Västmanlands Distriktförening av Baptistförsamlingar var från början gott. Distriktets predikanter besökte församlingen.... Men ombud till distriktårsmöten och andra sammandragningar förekommer oerhört sparsamt. Man sänder sin kollekt och sin verksamhetsberättelse och det får vara nog med det. Kanske berodde det inte på ovilja, man får ju också ta hänsyn till resekostnader i tider, då det inte fanns kommunikationer som nu, eller så gott om slantar. Men efter hand kantrar verksamheten allt mera över åt Örebrohållet. Församlingen är beroende av evangelistkrafter och det ligger närmast till hands att få dem från bibelskolan i Örebro."

"Den 26 juni 1938 läste man upp ett brev från distriktet. I detta redogjordes för läget på fältet samtidigt som man meddelade, att beslut fattats på distriktets årsmöte att meddela församlingarna önskvärdheten av att inte använda sig av andra predikanter än de, som utgått från Svenska Baptistsamfundets skolor. Sedan detta brev blivit läst, fattar man beslut om att lämna det utan avseende, och man fattade likaledes beslut om, att om församlingen komma att stå enig som en man, begära utträde ur Sv. Baptistsamfundet. Detta beslut kom också redan vid nästa månadmöte den 7 aug. 1938. Då fattar man nämligen ett enigt beslut att begära utträde ur den baptistiska gemenskapen." Drygt tio år senare, 1947, återupptogs kontakten med Lindesbergs Baptistförsamling.

Många är de evangelister som börjat sin bana i Bäckegravan skriver Brehmer: Här följer deras namn: K. Israelsson, C. J. Andersson, Karl Hane, Hanna och Frida Berggren, Linné Eriksson, Karin Brohlin, Rut Persson, Axel Johansson, Georg Johansson, Rut Johansson (dessa tre är syskon), Åke Lilja, Maj-Britt Lilja också syskon, och till sist syskonparet Stina Gunnarsson och Sven Gunnarsson. Alla dessa har gjort en god och värdefull insats i församlingens verksamhet.

Från vänster Hanna Berggren, ev Allans syster, Sven Gunnarsson, Frida och Gerda Berggren. Allan Larsson i mitten.

Brehmer avslutar med: "Arbetet är stort, dagen är kort, visionen oändligt schön och målet evigt."

Ur Brehmers något kortare minnesskrift vid 80-årsfirandet, 1966: "Bildandet av församlingen var en händelse som grep djupt in i hela bygdens liv. Söndagsklädda människor sökte sig denna helgdag till Oxgruvan. De kom på gångstigar genom de djupa skogarna. Några kom väl också gående eller åkande efter häst på den knaggliga och slingrande landsvägen. I stugan var pyntat och fint. Gardinerna vita, stärkta och nystrukna. Det doftade säkert av tallris och enris och söndagsfriden var som ett stilla vatten som speglade septembersolens ljus. Sången, Ordet, predikan, bönerna, församlingsbildandet, allt så enkelt och ändå så himmelskt gripande, så oändlighetspräglad. När man fattade varandras händer susade evigheten in i ögonblicket och när ögonblicket hade sjunkit in i evigheten stod Ramsbergs Baptistförsamling där som en Guds skapelse med en helig uppgift i sina händer, uppgiften att predika Guds ord, Jesu härliga evangelium och så föra syndens fångar ut i Guds barns härliga frihet."

1961 firar församlingen 75-årsjubileum med 23 kvarvarande medlemmar och man konstaterar att man lever i en utflyttningsbygd (skolan lades ner ungefär samtidigt) och man redogör i sin femårsrapport att man på fem år samlat in 36 229:23 till Örebromissionens inre och yttre arbete. (Ur Lindesbergs arkiv.)

Överst till vänster: Ada Gustavsson, Kalle & Signe Gustavsson, Siri Johansson. Harald och Rut Gustavsson i mitten. Främre raden Rut Johansson, Gerda Berggren, Axel & Elsa Johansson och Erik Persson till höger. 1960-tal.

Kapellet såldes 1 maj 1973 till en Torbjörn Sjöberg i Spånga för 12 000 kr, men övergick sedan i släkten Gunnarssons ägo. Juni 1974 sänder församlingen 7 000 kr till Sionförsamlingen i Pello där Georg Johansson är pastor.

1977 går man formellt ihop med Lindesbergs baptistförsamling som 2007 bildar Kristinakyrkan med Missionsförsamlingen.

PERSONLIGA MINNEN

Siri Johansson om församlingen

Siri flyttade från byn 1977 har berättat att: Utöver Liljas handelsbod och skolan fanns Baptisternas Betania-kapell i byn. Siris mor och far var med i församlingen som många av grannarna. Kyrkan i Ramsberg var långväga bort, över milen, så det var inte undra på att man föredrog byns eget kapell.

Söndagsskolan deltog så gott som alla barn i, och de mer långväga kunde få ha söndagsskola en vardag istället för att slippa gå ytterligare en vända om söndagen.

När Siri började var det Karles Wikström, Lilla Bränntorp, som var söndagsskolläraren. "Att han stavade sitt namn med Charles var en annan sak, de flesta sa nog Karles."

Siri deltog i många år att sköta om kapellet och minns med visst vemod, men med skratt i rösten, sin 25-årsdag (1950) då hon som vanligt fick gå upp till julottan att elda i kaminen och efter gudstjänsten blev tvungen att avstå det lockande julottekaffet hos familjen Berggren, för hon hade ju inte hunnit ta djuren innan hon började elda, så det var bara att ge sig hem igen, och fira sin 25-årsdag med djuren istället.

28 februari 1953. Brodern Georg Johanssons bröllop med Astrid.

Fadern Karl "Klot-Kalle", Brudpar med brudnäbben Ingegerd, Mor Elin. Raden bakom: Ev Astrids bror, Linnea, ev broderns fru, Astrid syster Marta och Linda Niemi, Tea Johansson (kusin till Georg), Elsa Larsson ("kusin" till Georg, uppvuxen hos faster Lina då modern dog när hon var liten och fadern åkte till Amerika.) Längst bak: Verner, Pontus (Linneas man), Siri, Axel, Agnes Westling (syster med Tea) och hennes make Evert.

Pastor Eric Tökke berättar om sina år i slutet av 40-talet:

På söndagarna i Bäckegruvan hålles söndagsskolan under ledning av Hanna Berggren och att jag predikar på förmiddagens gudstjänster. Församlingsäldste Erik Persson eller någon annan läser inledningsordet från Bibeln och ber välsignelse över mötet. Flera gånger blev vi bjudna på kyrkkaffet hos Berggrens. Söndagens kvällsmöten hade vi i Granhult, där Erik och Hanna Persson bodde.

För mig att resa mellan Lindesberg - Granhult och Bäckegruvan, använde jag min cykel och senare min motorcykel.

En gång kom prosten från Ramsberg till Bäckegruvans skolhus för att anordna en gudstjänst där. Hanna Berggren spelade orgel och jag läste inledningsordet samt bad välsignelse över mötet. Efter gudstjänsten, hade vi trevlig stund hos Hanna och Gerda Berggren.

Kanske onödigt att säga, att jag predikade i Granhult och Bäckegruvan sjuttiofem gånger.

Från vänster Siri Johansson, Margareta Karlsson med faster Hilma, Erik Persson, fru Klesjö med dotter Birgitta, ev fruns syster, Kalle Gustavsson, Arvid Karlsson med sonen David Karlsson.

Skolans barn, 1949, med fröken Ene Kajassaar (Tiiu Swans mor) som fick sin första tjänst här efter flykten från Estland. Övre raden: Ann-Katrine Sjögren, Gammelbo; Inez Larsson, Norrbo; Betty Karlsson, Mosstorp; Gulli Persson, Sjöfallet; och skolfröken. Nedre raden: Roland Persson, Norrbo; Olle Jansson, Lövlund; Tiiu och Alf Persson, Årispan.

Tiiu Swan om sina minnen från kapellet i byn, runt 1949

Hanna Berggren tjänstgjorde som lärarinna i söndagsskolan. Varje barn fick en pappskiva med bilden av ett äppelträd och sedan ett litet mörkrött äpple av papper att klistra på trädet varje gång han eller hon kom till söndagsskolan.

På tal om vägen så spärrades den på två ställen vid den Berggrenska gården av grindar som måste öppnas och stängas varje gång man skulle passera så att korna inte skulle kunna komma ut.

Jag kom just nu ihåg att det fanns ännu ett fordon i byn, cykeln som tillhörde Valdemar Berggren. Det fanns förresten också en telefon i byn. Den var i skolhuset och numret var: Granhultsbruk 24.

Jag minns fortfarande de vanligaste sångerna som "Blott en dag", "Tryggare kan ingen vara" och "Den blomstertid nu kommer" (vilken brukade sjungas med mera kläm) och flera andra. När ryktet om att skolan skulle läggas ner nådde oss blev det bara att flytta någon annanstans.

SLUTORD

Å ena sidan kan man se församlingens uppgång och fall som en tragisk saga, men det är så mycket mer! Det är en högst påtaglig berättelse om livet på skogen våra senaste hundra år. Om gemenskap under knappa omständigheter där man ändå förmådde ge omsorg om andra och bidra med sin lilla skärv, trots avstånd som idag närmast betraktas som för kostsamma att pendla till.

Jag är ganska övertygad om att man fann kraft i gemenskapen, i tron och den förtröstan som ryms i tron. Med tanke på hur många som gått vidare från byn med en påtaglig kraft att fortsätta att förkunna Guds ord så är det inte utan att just den kraften känns påtaglig än. Tänk om människorna som samlades i Oxgruvan 1886 visste vad deras beslut skulle komma att leda till! På samma sätt som vi idag inte kan se vidden av våra nutida beslut, men vi kan ibland ana vidden – vilket onekligen manar till eftertanke!

Maria Lagerman

Gammelbo

Producerat för jubileumsgudstjänsten den 3 aug 2014 till firandet av kapellet 100 år.